

BLANDSTADEN SOM PLANERINGSIDEAL

FREDRIKA LINDE

Bildkälla: Linde, F. 2015

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

Blandstaden som planeringsideal

Mixed-use city as a planning ideal

Fredrika Linde

Handledare: Arne Nordius, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Bengt Persson, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Fredrika Linde

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Blandstaden, planeringsretorik, gentrifiering, social mångfald, social blandning, funktionsblandning, upprustning, utvecklingsprocesser

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANDRAG

Syftet med detta arbete är att finna svar på hur vi, inför framtidens stadsbyggande, kan åstadkomma optimalt hållbara, trivsamma och välfungerande miljöer och bostadsområden för alla oberoende av kön, ålder, bakgrund och samhällsklass. Med lanskapsarkitekturstudier, projektarbeten samt litteraturstudier som grund utkristalliserades tolv frågeställningar varav den om "Blandstaden" blev den viktigaste, då blandstaden sägs vara vår tids nya stadsbyggnadsvision (Bellander 2005, s.6).

För närmare undersökning av begreppet valdes två olika stadsdelar i Stockholm som båda är planerade med blandstaden som ideal. En stadsdel är driven av kommersiella överväganden och en styrs av kommunen. Två yrkespersoner med stor kunskap om respektive plats intervjuades. Platserna besöktes och fotograferades och efter analys av materialet besvarades tolv frågeställningar.

De huvudsakliga slutsatserna av arbetet är att blandstaden blivit det nya stadsbyggnadsidealet som en reaktion mot de zonerade städer som det tidigare planeringsidealet har gett upphov till och som vi idag ser stora nackdelar med.

Skillnaden mellan förändringsprojekt drivna av kommunen och kommersiella överväganden var inte så stora som jag förväntat mig, då även kommunen i praktiken är driven av vinstintressen och verkar uppmuntra gentrifieringsprocessen.

Strävan efter socialt blandade städer bottnar i en strävan efter en mångfasetterad, attraktiv och stimulerande miljö (Bellander 2005, s.25). På lång sikt är arbetet för en socialt blandad stad en metod att förebygga motsättningar mellan olika grupper i samhället. Fördelarna med en social blandning är dock mer komplexa än vad man kan tro, då konsekvenserna av att göra nedgångna områden mer attraktiva kanske inte nödvändigtvis gynnar de boende utan i värsta fall tvingar dem att flytta ifrån sina hem.

Planeringsverktyget blandstaden verkar fungerar bra i den bemärkelsen att man kan främja funktionsblandning som i sig är en viktig faktor för en stimulerande och trygg stadsmiljö. Det är dock inte lika säkert att blandstaden är det mest effektiva verktyget för att åstadkomma en social blandning. Därför är mitt förslag på fortsatt kunskapsutveckling inom området att undersöka resultat av alternativa planeringsverktyg för att främja social mångfald som "Social Housing".

Nyckelord: Blandstaden, planeringsretorik, gentrifiering, social mångfald, social blandning, funktionsblandning, upprustning, utvecklingsprocesser

ABSTRACT

The purpose of this Bachelor thesis is to find answers to how we, for future urban development, can create sustainable, pleasant and functional environments and neighborhoods for all people, regardless of gender, age, background and social class. With Landscape Architectural studies, project works and literature studies as a basis twelve questions became clear, and the one about the Mixed-use city seemed to be the most important, since it is known as the new urban vision (Bellander 2005, p.6).

To examine the Mixed-use city tool I chose two different neighborhoods in Stockholm, both planned as a Mixed-use city. One is controlled by the municipality and one is driven by commercial considerations. Two professionals with great knowledge of each site were interviewed. The sites were visited and photographed and after analysis of the material I answered my twelve questions.

The main conclusions of the study is that the Mixed-use city planning became our new urban ideal as a reaction against the zoned cities that the previous planning ideal has given rise to and which we now see major drawbacks with.

The difference between the projects runned by the municipality and commercial considerations were not as big as I expected. Even the municipality is driven by profit motives and seems to encourage the process of gentrification.

The desire to create socially mixed cities are rooted in a quest for a diverse, attractive and stimulating environment (Bellander 2005, p.25). In the long term, a socially mixed city can prevent conflicts between different groups in society. But the benefits of a social mix can be more complex than you might think. since the consequences of making degraded areas more attractive, for example, not necessarily benefits the residents, but force them to move away

The planning tool Mixed-use city seems to work well in the sense that they can promote functional mix which in itself is an important factor for a stimulating and safe urban environment. However, it does not seem as effective to achieve a social mix. Therefore, my suggestion to further research in this area would be to investigate other alternative tools that can be used to create social diversity such as "Social Housing".

Keywords: Mixed-use city, planning rhetoric, gentrification, social diversity, social mix, functional mix, upgrading, urban development

FÖRORD

Ett varmt tack till Staffan Linde, Arne Nordius och Martin Styring för att ni har möjliggjort det här arbetet genom att svara på frågor, föreslå litteratur, ställa upp på intervjuer och låtit mig ta del av era många intressanta tankar och synpunkter.

Fredrika Linde 2015-05-26

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG	3
ABSTRACT	4
FÖRORD	5
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	6
INLEDNING	7
BAKGRUND	7
FRÅGESTÄLLNINGAR	8
MÅL OCH SYFTE	8
MATERIAL	8
METOD	9
AVGRÄNSNINGAR	9
BEGREPPSFÖRKLARINGAR	9
(1) Vad innebär begreppet blandstad?	9
(2) Vad innebär begreppet gentrifiering?	10
HUVUDTEXT	11
INGEN MODERN TRADITION ATT BYGGA STAD	11
NACKA STRAND SOM EXEMPEL PÅ EN STADSDEL SOM DRIVITS AV KOMMERSIELLA ÖVERVÄGANDEN	13
(3) Vilket uppsåt har man haft med de två undersökta stadsdelarna?	13
(4) Vad har det gett för resultat?	15
TELEFONPLAN SOM EXEMPEL PÅ EN STADSDEL SOM DRIVITS AV POLITISKA ÖVERVÄGANDEN	16
(3) Vilket uppsåt har man haft med de två undersökta stadsdelarna?	16
(4) Vad har det gett för resultat?	17
TANKAR OM BLANDSTADEN	18
(5) Vad är det som gjort blandstaden till den nya stadsbyggnadsvisionen?	18
(6) Vilka verktyg finns för att åstadkomma funktionsblandning?	19
(7) Vilka verktyg finns för att åstadkomma social blandning?	19
SLUTSATS OCH REFLEKTIONER	20
(8) Hur skiljer sig resultaten mellan politiskt och kommersiellt drivna projekt?	20
(9) Är gentrifiering en "naturlag"?	21
(10) Varför är det viktigt att fattiga och rika bor ihop?	21
(11) Vilka negativa konsekvenser kan blandstaden få?	22
(12) Vilka positiva konsekvenser kan blandstaden få?	22
Metoddiskussion	23
AVSLUTNING	25
KÄLLFÖRTECKNING	27

INLEDNING

BAKGRUND

Syfte med det här arbetet är att besvara frågan om hur vi i framtiden kan forma optimalt trivsamma och välfungerande miljöer för alla på långsiktigt, hållbart och ekonomiskt fördelaktiga sätt. Då blandstaden sägs vara vår nya stadsbyggnadsvision blev detta en plattform att utgå ifrån. Det är allmänt känt att olika bostadsområden anses ha olika typer och grad av sociala problem. Under andra året på landskapsarkitektutbildningen presenterades ett bostadsprojekt i ett miljonprogram i Helsingborg. Uppgiften var att komma med förslag på hur man kunde öka bostadsområdets attraktivitet samtidigt som man ökade antalet bostäder. Området hade en viss social problematik och ett dåligt rykte i resten av staden. Fastighetsägaren och kommunpolitikerna uppmuntrade oss att komma med vågade förslag om renovering och förtätning, som skulle locka nya målgrupper, som i sin tur skulle göra området mer attraktivt. När vi besökte området mötte vi dock helt andra åsikter från de boende, nämligen att området var trivsamt och välfungerande som det var. Planerna på upprustning upplevdes inte i första hand som något positivt utan snarare som hot om höjda hyror och i värsta fall en flytt därifrån. Den tilltänkta upprustningen verkade inte svara på behov från de boende utan snarare från fastighetsägaren och stadens politiker. Det här var första gången jag kom i kontakt med och tvingades ta ställning till konsekvenserna som en upprustning av ett förfallet område kan få. Jag upplever den här typen av uppgifter som ett moment 22 då man som planerare kan få uppgiften att förbättra ett område samtidigt som man förstår vilka negativa konsekvenser det kan få för de boende. Det som sedan har gjort blandstaden som planeringsverktyg intressant är att många kommuner, i senare projekt, har använt denna för att hantera "planeringsfällor". Det vill säga om hur man kan förnya ett område och ändå behålla en social mångfald. Det fick mig att undra vad det egentligen är som är målet med denna planering. I Hässleholms översiktsplan "Hässleholm 2030" kan man till exempel läsa:

"Bygg blandstad! Blanda bostäder och andra icke-störande verksamheter såsom kontor och handel för att få platsen att användas på flera tider på dygnet [...] Inom all stadsbebyggelse eftersträvas en blandning av olika funktioner (bostäder, handel, kultur, parker, kontor etc), olika grupper av människor och byggnader av olika höjd, stil och material. Blandstaden präglas av variation, folkliv, mångfald, närhet, tillgänglighet och trygghet."

(Stadsbyggnadskontoret Hässleholm 2015, s.38)

Idag står Sverige inför många utmaningar relaterade till den här typen av frågor, bland annat miljonprogrammets behov av upprustning och en ökad urbanisering med ett allt

högre tryck på stadskärnorna till följd (Thörn 2014, s. 29). Därför kändes det viktigt att undersöka fler planeringsverktyg för att kunna hantera de här problemen i framtiden.

FRÅGESTÄLLNINGAR

- (1) Vad innebär begreppet blandstad?
- (2) Vad innebär begreppet gentrifiering?
- (3) Vilket uppsåt man har man haft med de två undersökta stadsdelarna?
- (4) Vad har det gett för resultat?
- (5) Vad är det som gjort blandstaden till den nya stadsbyggnadsvisionen?
- (6) Vilka verktyg finns för att åstadkomma funktionsblandning?
- (7) Vilka verktyg finns för att åstadkomma social blandning?
- (8) Hur skiljer sig resultaten mellan politiskt och kommersiellt drivna projekt?
- (9) Är gentrifiering en "naturlag"?
- (10) Varför är det viktigt att fattiga och rika bor ihop?
- (11) Vilka negativa konsekvenser kan blandstaden få?
- (12) Vilka positiva konsekvenser kan blandstaden få?

MÅL OCH SYFTE

Målet med detta är att undersöka eventuella skillnader i tillvägagångssätt och resultat mellan de två stadsdelarna. Mitt syfte är att få en djupare förståelse för dagens blandstadsideal genom att undersöka vilka fördelar och nackdelar denna planering kan få. Jag vill ta reda på vilket uppsåt man har haft med stadsdelarna, vilka planeringsverktyg man har använt och vad det har gett för resultat.

MATERIAL

För att närma mig frågan om hur blandstaden används som planeringsbegrepp har jag använt mig av:

- Diskussioner och föreläsningar i samband med projekt under landskapsarkitektutbildningen.
- Litteratur som behandlar ämnet.

- Två utvalda exempel på stadsdelar som haft blandstaden som ideal. Nacka Strand, där blandstadsvisionen drivits av kommersiella överväganden, och Telefonplan, där visionen i större bemärkelse har drivits av politiska överväganden. Gemensamt för stadsdelarna är att de båda är gamla industriområden och ligger på ungefär samma avstånd från Stockholms innerstad.
- Två yrkespersoner, med lång erfarenhet inom bygg- och planeringsbranschen och med anknytning till de två stadsdelarna, har intervjuats. Martin Styring arbetar som arkitekt på Stockholms Stadsbyggnadskontor. Staffan Linde har varit VD och ansvarig i flera fastighetsutvecklingsprojekt runt om i Stockholm bland annat för Nacka Strand.

METOD

- Frågeställningar har formulerats utifrån tankar som väckts under föreläsningar och diskussioner under projekt på landskapsarkitektutbildningen.
- Lämplig litteratur har valts ut och lästs.
- Två intervjuer har genomförts med yrkespersoner som har varit delaktiga i de två stadsdelarnas utveckling och planering.
- Platsbesök och fotografering av de två stadsdelarna, Telefonplan och Nacka strand.
- Resultaten har analyserats och sammanställts för att ge svar på de formulerade frågorna.

AVGRÄNSNINGAR

Jag har valt att fokusera på hur och varför blandstaden används som planeringsideal och att undersöka vilka problem det kan föra med sig, såsom gentrifiering. Jag har koncentrerat mig på två redan existerande stadsdelar i Stockholm.

BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Blandstaden – (1) Vad innebär begreppet blandstad?

Enligt Boverkets text, skriven av Gunilla Bellander, utgår ofta blandstaden från en innerstadstypologi med en funktionstät bebyggelse som anses ge kontinuerliga upplevelser av stadsrummet och "ett omväxlande rörligt folkliv som vi förknippar med begreppet stad" (Bellander 2005, s.5). En blandstad har stor tillgång till flera funktioner utöver boende, till exempel småskaliga verksamheter, affärer, arbetsplatser, sociala och kulturella mötesplatser. Variationen av funktioner gör att människor har anledning att vara här hela dygnet vilket i sin tur gör att platsen känns trygg och levande (ibid.). Det är dock viktigt att skilja på funktionsintegrering och begreppet blandstad.

Funktionsintegreringen är inte ett mål utan snarare ett medel för att uppnå blandstadsidealet (ibid.). Enligt Boverket finns det ingen vedertagen definition av begreppet, dock anses det vara positivt laddat (ibid.). En fördel med att begreppet inte har en tydlig definition kan vara att det ska gå att tillämpa på många olika platser och

därför måste ha utrymme för lokala tolkningar. Begreppet finns till exempel med i många kommuners målformuleringar och i stadsbyggnadsdokument (Stadsbyggnadskontoret Hässleholm 2015).

Gentrifiering – (2) Vad innebär begreppet gentrifiering?

Gentrifiering är ett aktuellt begrepp då det ibland tycks bli en följd av att man använder blandstaden som planeringsverktyg. Begreppet sägs ha myntats i London i början av sextiotalet då en kvinna, vid namn Ruth Glass, iakttog och gav namn till förändringsprocessen som skedde då en ny urban "herrska sklass", som på engelska kallades "the gentry", flyttade in och omvandlade gamla arbetarkvarter (Clark 2005, s.41).

Nationalencyklopedin beskriver gentrifiering som en social förändringsprocess som sker i stadsdelar som tidigare dominerats av lägre sociala klasser eller etniska minoriteter men nu får en stor inflyttning av människor med högre social status (NE, 2015). I texten, "Gentrifieringens Ordning och Enkelhet" av Eric Clark, definieras begreppet gentrifiering som något som orsakas av olika faktorer, varav en är "polariserade maktrelationer" (Clark 2005, s.37).

HUVUDTEXT

Bildkälla: Linde, F. 2015.

Kartan visar var platserna som refereras till ligger.

INGEN MODERN TRADITION ATT BYGGA STAD

I Stockholms översiktsplan "Promenadstaden 2030" kan man läsa att målet för framtidens Stockholm är att skapa en blandad stad i alla stadsdelar och i den befintliga bebyggelsen. Med andra ord ska hela Stockholm, inklusive förorterna, bli mer som de centrala delarna av Stockholm, där man kan hitta en blandning av olika verksamheter, arbetsplatser och bostäder (Stadsbyggnadskontoret Stockholm 2010, s.33). För att uppnå det målet behöver man utveckla Stockholms mindre centrala stadsdelar, som ofta domineras av funktionsuppdelning, där bostäder får störst plats med undantag av några grönområden och rena verksamhetsområden (ibid.). I anslutning till den här texten i "Promenadstaden 2030" finns en bild över stadsdelen Södermalm som ett exempel på en stadsdel med en typisk innerstadsstruktur med en blandning av olika funktioner.

Staffan Linde, en av de intervjuade, som har bott på Södermalm i hela sitt liv menar att stadsdelen är Sveriges, eller i alla fall Stockholms, mest välkända exempel på en gentrifierad stadsdel. Under hans uppväxt, på 1950-talet, var Södermalm en påtaglig arbetarstadsdel med omoderna lägenheter. Han minns till exempel att några av hans vänner bara hade kallvatten inomhus och de familjer som fick råd att flytta därifrån flyttade till förorten, där man "kunde få en trea med modernare standard" (Linde 2015). I bostadsannonserna kunde man läsa: "Ej Södermalm" och Skånegatan, som idag är en av Söders populäraste gator, upplevdes som en bakgata med "fyllegubbar och lumpaffärer" för omkring 30 år sedan. Linde menar att det kanske kan vara så att vitaliteten, som eventuellt har funnits i Stockholm, har funnits på Södermalm och därför är det här utvecklingen har skett. Östermalm till exempel, som kan anses stå för Stockholms borgerlighet, har inte genomgått samma utveckling (ibid).

I Sverige, och kanske i störst utsträckning i Stockholm, har den senaste utbyggnationen av staden främst skett i form av förorter eller ABC-städer. Det vill säga

funktionsuppdelade enklaver längs med tunnelbanan som kan beskrivas som punkter med skog emellan. Den här planeringstypen började bli populär under 1950-talet och namnet, ABC, står för arbeten, bostäder och centrum som alla ska inrymmas i enklaven (Urban Utveckling 2015). Tanken var att man skulle kunna avlasta storstäderna genom att skapa mindre omkringliggande städer där de boende kunde ha tillgång till allt från butiker och vårdcentraler till samhällsservice och kultur. Några exempel på ABC-städer som byggdes i Stockholm under den här tiden är Vällingby, Farsta och Solberga (ibid.). På ett sätt skulle man kunna se detta som ett första steg mot en slags blandstad, med samlade funktioner på ett relativt nära avstånd. Å andra sidan är detta ett tydligt exempel på den tidens stadsplaneringsideal med funktionsuppdelning, då man drog tydliga gränser för vilken funktion varje plats skulle ha och planerade trafikseparerat. Man skulle kunna säga att Sverige inte har någon modern tradition av att bygga stad då vi inte har prioriterat stadsmässighet utan istället andra värden som grönska, lekutrymmen och trafikseparering. Jerker Söderlind, forskare på Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm, uttryckte det en gång så här:

”Utkantsstaden är en modern form av social apartheid, en arkipelag av isolerade getton.”

(Bellander 2005, s. 12)

Det sägs att det är lättare att skapa en dynamisk blandstad i en befintlig byggd struktur än att uppföra en från början. Detta på grund av att en befintlig struktur ofta innehåller byggnader från olika tidpunkter vilket har ett värde i sig. Att däremot försöka skapa en blandstad med känsla av tidsmässig brokighet från start kan i praktiken ofta kännas artificiellt. Det gör att våra autentiska stadskärnor idag är en bristvara och något vi måste värna om (Bellander 2005, s.7). Linde berättar att ordet stadsmässighet myntades på 80-talet av en moderat politiker, förra stadsbyggnadsborgarrådet, vid namn Mikael Söderlund. Han betonade vikten av att hålla stadsrummet levande och förespråkade att man skulle bygga kvarterstruktur med husen placerade tätt intill gatan och tillåta trafik inne i städerna (Linde 2015).

Bildkälla: Johnson, 2010. Till Vänster: Den trafikseparerade Södermalmsallén som planerades att bli en av Södermalms mest attraktiva gångstråk men som resulterade i en folktom bakgata. Till höger: Den trafikintegrerade Götgatan i Stockholm, bara några få kvarter från Södermalmsallén, samma tid på dagen.

Det var inte alla som höll med Mikael Söderlund om vikten i att planera stadsmässigt utan istället byggde man trafikseparerade områden. Ett exempel på ett sådant syns på bilden ovan. Södermalmsallén och Bofils båge är två trafikseparerade stråk, mitt på Södermalm, byggda mellan 1986 och 1990 (Linde 2015). Men istället för de välbesökta gångstråk man hade hoppats på blev resultatet en förort i innerstaden, med långa avstånd mellan målpunkterna och få kommersiella verksamheter (ibid.).

Anledningen att det ser ut som det gör idag är förmodligen en kombination av bristen på stadsmässighet och att stråken är dåligt rumsligt integrerade i staden. Det är möjligt att det ena kan vara ett resultat av det andra, alltså att den bristfälliga rumsliga integrationen med trafikseparering och återvändsgränder utesluter möjligheten att ha butiker här vilket har gjort platsen mindre stadsmässig. Linde var delaktig i ombyggnaden av Fatburen, ett stort kontorshus som ligger intill Södermalmsallén, och fick då i uppgift av kommunen att skapa liv i gaturummet med hjälp av restauranger och andra "utåtvända" verksamheter. Det misslyckades dock och förklaringen till det menar Linde förmodligen är att området har planerats som en avskild enklav vilket resulterar i en brist på spontan kundtrafik (Linde, 2015). Ett nyare exempel på ett område där man har experimenterat med stadsmässigheten är stadsdelen Bo01 i Malmö, som byggts med målet att upplevas som en gammal stadskärna. Området byggdes inför en europeisk bostadsmässa år 2001 och målet var att det gamla hamnområdet skulle innehålla en rik variation av rumsligheter med oregelbundna kvarter, smala gränder och insprängda vattenkanaler (Stadsbyggnadskontoret Malmö 2015). På planen påminner områdets struktur om en gammal medeltidsstad med förskjutna kvarter och de högsta husen placerade närmast havet som vindskydd för de lägre husen längre in. För att få till största möjliga brokighet styckade man av tomterna i relativt små bitar som man sedan fördelade mellan olika byggherrar. Därefter ställde man krav på att byggherrarna skulle anlita ett antal olika erkända arkitekter för att ytterligare förstärka varje byggnad och kvarters särart (ibid.).

NACKA STRAND SOM EXEMPEL PÅ EN STADSDEL SOM DRIVITS AV KOMMERSIELLA ÖVERVÄGANDEN

(3) Vilket uppsåt har man haft med de två undersökta stadsdelarna?

Det som idag kallas Nacka Strand hette tidigare Augustendal men döptes om till Nacka Strand, då man ansåg att det var ett mer attraktivt namn. Området ligger i östra Stockholm, närmare bestämt i Nacka kommun och i början av seklet fanns här en motorfabrik som då var en av Sveriges största arbetsplatser. Därefter fungerade platsen som inskeppningsplats för nedmonterade amerikanska bilar och ägdes av företaget Philipssons Bil. Sedan köptes Philipssons företag upp av en annan familj, vid namn Birke, och i företaget ingick området Nacka Strand. I mitten av åttiotalet bestämde sig de nya ägarna för att göra något nytt av platsen och Staffan Linde blev ansvarig för

förändringsprojektet som nu tog sig början (Linde 2015). För att ta sig till området var man tvungen att följa en slingrig byväg som ledde fram till det gamla industriområdet. Linde beskriver sitt första intryck som av en pittoreskt och bortglömd skogsbacke med gamla arbetarbostäder och vackra gamla industrilokaler utanför folks medvetande. Han och hans kolleger ställdes nu inför frågan vad man kunde använda den här centralt belägna platsen till, med fint läge vid vattnet och utsikt över Stockholms inlopp. Man ansåg inte att det var ekonomiskt möjligt att bygga bostäder utan planen blev istället att bygga kontor och arbetsplatser, så att man kunde locka stora företag som kunde betala höga hyror för stora ytor. Man hämtade inspiration från attraktiva företagsparker som börjat utvecklas runt om i Europas storstäder. För att skapa en stimulerande och attraktiv arbetsmiljö och bli konkurrenskraftigt mot andra alternativa kontorsplatser blev målet att skapa en levande stadsmiljö. På det sättet planerade man att locka företag med kvalificerad personal som ställde höga krav på sin arbetsplats. Exempel på funktioner som skulle finnas, utöver kontoren, var till exempel motionslokal, tennisbanor, daghem, restauranger och sist men inte minst ett antal bostadshus som också kunde erbjudas företagens anställda. Utgångspunkten blev alltså att skapa en attraktiv arbetsplats och resten kom till som komplement (ibid.).

De bostäder som byggdes var attraktiva hyresrätter med sjöutsikt så att man skulle kunna ta höga hyror och locka Stockholms välbeställda. För att få ytterligare dragningskraft och en kommersiell motor utvecklade man även en plats för utställningar och mässor som fastighetsägarna själva drev. Det återstod dock ett problem, nämligen att trots att Nacka Strand ligger så nära innerstaden är Nacka- och Värmdöområdet den minst kommersialiserade förorten i Stockholmsområdet och det finns väldigt lite etablerat näringsliv här. Linde menar dock att dessa svårigheter gjorde det ännu viktigare att skapa en så attraktiv företagsmiljö som möjligt och detta lyckades man med. Telia letade vid denna tid nämligen efter en ny kontorsplats och hade så höga krav på kvalitén omkring kontorsplatsen att Nacka strand lyckades få hit dem. Då anslöt även Ericsson, med flera tusen anställda, vilket gjorde att Nacka Strand nu etablerades som stadsdel. Så småningom flyttade även Apoteksbolaget, Polisen och Nacka tingsrätt hit vilket ytterligare bidrog till att även människor som inte arbetade här besökte stadsdelen. Man gjorde också en ambitiös satsning på ett konstprogram (Linde 2015).

Bildkälla: Linde, F. 2015.

Ett välkänt exempel ur konstprogrammet är Milles "Gud Fader På Himmelsbågen" som är en 23 meter hög staty i stål som symboliserar gud som placerar ut stjärnor på himlavalvet. Den har senare blivit en känd symbol för stadsdelen Nacka Strand (Linde 2015).

Även en del sjö-anknutna hyresgäster anslöt sig, till exempel Gant, som hade sitt huvudkontor i en av sjöbodarna vid vattnet. Nacka Strand växte och allt gick enligt planerna fram till att Telia och Ericsson började dra ner på sina verksamheter och drog sig tillbaka. Då visade det sig hur sårbart det är att förlita sig på få hyresgäster som hyr stora lokaler. Där stod man nu med stora tomma kontorslokaler och en marknad som hade förändrats. Nacka låg fortfarande inte på rätt sida om staden, utan näringslivet fortsatte att förflytta sig till förorterna norr ut, på väg upp mot Arlanda. Hela södra delarna av Stockholm utarmades på företag med kvalificerade anställda. Andra stadsdelar som också drabbades av detta var bland annat Telefonplan och Älvsjö (Linde 2015).

(4) Vad har det gett för resultat?

Idag är Nacka Strand inne i en ny fas. De stora kontorslokalerna står fortfarande tomma, men sannolikt är det nu lönsamt att börja omvandla lokalerna till bostäder, på grund av utvecklingen på bostadsrättsmarknaden. De befintliga nio bostadshusen är ännu lite för ensamma för att bostadsmiljön ska vara riktigt attraktiv men det kommer det snart att bli ändring på, menar Linde. Det kommer att bli väldigt många fler bostäder. Frågan är hur många arbetsplatser som kommer att finnas kvar (Linde 2015). På Nacka Strands hemsida är arbetsmöjligheterna bara en parentes men som bostadsområde verkar det ha en stor potential. Linde berättar att detaljplanerna ser annorlunda ut idag vilket gör det möjligt att exploatera ännu större områden. Han tror att området kommer att se helt annorlunda ut i framtiden och att de flesta funktionerna kommer vara stödfunktioner till bostäderna (ibid.).

Sickla är också en stadsdel i Nackaområdet som har utvecklats under de senaste åren. Det som skiljer Sickla från Nacka Strand är att motorn i det här området, till skillnad från kontor, i första hand har varit handel. Sickla angränsar till området Hammarby Sjöstad och utvecklingen av de två stadsdelarna har varit ett slags samspel, med handel i Sickla

och ett stort antal bostäder i Hammarby Sjöstad (Linde 2015). Fastighetsägaren Atrium Ljungberg, som köpte marken av Atlas Copco, började med externhandel och billighetshandel och har idag utvecklat ett köpcentrum som kallas Sickla Köp kvarter. Efter hand har man kompletterat med kontor och nu tror Linde också att man planerar för bostäder, som skulle kunna vara sista pusselbiten för att få en levande stadsdel. En unik idé i det här området är att etablera gymnasieskolor, bland annat musikskolan Rytmus, som får samlokalisera i ett hus med en gemensam restaurang istället för matbespisning. Linde tror dock att den framtida utmaningen kommer att bli att integrera de stora handelsytorna och höga parkeringskrav med bostäderna (ibid.).

TELEFONPLAN SOM EXEMPEL PÅ EN STADSDEL SOM DRIVITS AV POLITISKA ÖVERVÄGANDEN

Det här området fångade mitt intresse då jag googlade ordet gentrifiering och Telefonplan dök upp som en av de första träffarna, tillsammans med andra mer kända exempel som Södermalm i Stockholm, Haga i Göteborg och Möllevången i Malmö. Jag blev nyfiken på vad det är som gör Telefonplan till ett sådant tydligt exempel på gentrifiering och vad det är som skiljer området från andra populära förorter i närheten av storstäderna. Förklaringen jag fick av både Staffan Linde och Martin Styring, arkitekt på Stockholms stadsbyggnadskontor, var att det kan handla om det centrala läget, två tunnelbanestationer från Södermalm, bebyggelsemässiga kvalitéer, i och omkring området, och inte minst att det funnits utrymme och möjlighet att utveckla området.

(3) Vilket uppsåt har man haft med de två undersökta stadsdelarna?

Telefonplan har fått sitt namn av telefontillverkaren, Ericsson, som hade sitt högkvarter och sin fabrik här i mer än 60 år. När Ericsson sedan flyttade härifrån, i början av 2000-talet, blev de stora industrilokalerna i funkisstil lediga och gjorde det möjligt att locka andra verksamheter. Man lyckades övertala Konstfack att flytta hit 2004 vilket sedan har lockat fler liknande, kreativa verksamheter. En annan faktor som gjort området populärt är att det ligger granne med Aspudden och Midsommarkransen, två Stockholmsförorter, som har många bebyggelsemässiga kvalitéer med innerstadskaraktär, byggnader från 1910-talet och tät kvartersstruktur. Styring, berättar att ytterligare en anledning att Telefonplan möjligen går igenom en gentrifieringsprocess kan vara att det ligger inom området som kallas "Den centrala stadens utvidgning" i Stockholms översiktsplan. Det betyder att kommunen planerar att förtäta det här området för att det i framtiden ska upplevas som en del av Stockholms innerstad (Styring 2015). Omvandlingen som pågår beskriver Styring med det här exemplet:

"Ericssons kontorskomplex i tegel från 70-talet ska byggas om till små lägenheter och marknadsförs med coola New Yorkreferenser som 'The Brick'. Nog ett säkert tecken på områdets gentrifiering."

(Styring 2015)

Man har också haft långt gångna planer på att bygga Sveriges högsta hus, Tellus Tower, i området men detta stoppades på grund av invändningar från försvaret (Styring 2015).

Bildkälla: Linde, F. 2015

Telefonplans karaktär präglas av Ericssons gamla fabrik som idag brukas av Konstfack och andra kreativa verksamheter (Styring 2015).

(4) Vad har det gett för resultat?

I Stockholms översiktsplan "Promenadstaden 2030" beskriver man Telefonplan som ett område som genomgår en förändring där visionen är att det ska bli en plats för kreativa verksamheter. Man betonar att det ska bli en mångfunktionell plats med en blandning av bostäder, arbetsplatser, affärer, hotell och offentlig service och verksamheter. Bland annat ska Ericssons matsalar omvandlas till Designens hus (Stadsbyggnadskontoret Stockholm 2010, s.59).

"Telefonplan vidareutvecklas succesivt med fler funktioner och ett mångsidigt innehåll." "Området ska även integreras med Midsommarkransen för att skapa en sammanhållen stadsmiljö [...] med många funktioner och kvalitéer".

(Stadsbyggnadskontoret Stockholm 2010, s.59)

När jag läser det här tänker jag på ett citat ur Julia Svenssons artikel i tidskriften Arkitektur "De rikas bästa" där hon beskriver gentrifiering som en slags bortträngning av den ursprungliga befolkningen som man inte gärna talar om.

"Men denna bortträngning vill man av olika anledningar ofta hålla tyst om, varför mer positivt klingande synonymer som stadsförnyelse och stadsutveckling används istället."

(Svensson 2015)

I översiktsplanen kan jag sakna ett förhållningssätt eller åtminstone en medvetenhet om de negativa effekterna förändringen av Telefonplan kan få, och kanske redan har fått. Rasmus Fleischer, forskare inom ekonomisk historia på Stockholms Universitet, skriver såhär om Telefonplan:

”På makroplanet är det solklart: Etablering av konstlokaler i ett nytt område är ett säkert tecken på att området efter hand kommer att kännetecknas av ombildning till bostadsrätter, högre levnadskostnader och kraftigt homogeniserat lokalt näringsliv.”

(Fleischer 2008)

Stryring berättar att han upplever en viss åsiktsskillnad mellan Stockholms tidigare politiska ledning och dagens rödgröna majoritet. Det tidigare styret såg det som något eftersträvänsvärt att locka ekonomiskt starkare grupper till Stockholm medan dagens politiska ledning snarare fokuserar på att hitta en hållbar social strategi för att hela staden ska utvecklas och leva (Stryring 2015). Stryring menar också att man nog skulle kunna säga att översiktsplanen för Stockholm, som den ser ut idag, stödjer omvandling och gentrifiering av de närliggande förorterna, men att planerna kanske kommer att förändras nu när den politiska majoriteten ser annorlunda ut (ibid.) På Telefonplans hemsida märker man tydligt att områdets ”Unique Selling Point” är att ha en blandning av arbetsplatser, studenter från Konstfack och bostäder. Det här tillsammans menar de ska bilda ett kreativt kluster med kreativa verksamheter som arbetar med bland annat formgivning, arkitektur och produkt- och industrideSIGN. De skriver om ”telefonplansandan” som råder här.

”Även om nya idéer föds och ständig utveckling pågår kan du garanterat lita på att ’telefonsplansandan’ består.”

(Vasakronan AB 2015)

TANKAR OM BLANDSTADEN

(5) Vad är det som gjort blandstaden till den nya stadsbyggnadsvisionen?

Blandstaden har blivit en allt vanligare vision för kommuner och stadsplanerare i Sverige, Boverket skriver att ”Blandstaden är den nya stadsbyggnadsvisionen” (Bellander 2005, s.6). Anledningen att den här planeringen har blivit så vanlig tror man kan vara en reaktion mot funktionsuppdelningen som länge har präglat Sveriges stadsbyggnad (ibid.). Funktionsuppdelningen har gett upphov till ett ökat transportbehov och bilberoende som idag är en av våra största miljöbovar och dessutom gett upphov till fysiska barriärer i staden. Funktionsuppdelningen har också fört med sig sociala problem och att stadsmiljöerna riskerar att blir utarmade och segregerade och få

en allt svagare identitet. Idag strävar man istället efter en tät, funktionsblandad kvartersstruktur som lever även under dagtid och som skulle kunna minska avstånden mellan arbetsplatser och bostäder. Det finns även ekonomiska motiv att öka blandningen mellan bostäder och arbetsplatser, till exempel får man bättre underlag för service och möjlighet att samutnyttja olika nödvändiga funktioner som kollektivtrafik vilket kan ge en jämnare belastning av trafikapparaten (ibid.).

(6) Vilka verktyg finns för att åstadkomma funktionsblandning?

Verktygen för att uppnå blandstad skiljer sig beroende på om man talar om en funktionsblandad stad eller en socialt blandad stad. Några menar att funktionsblandning kommer att ge social blandning (Bellander 2005, s.5).

För att främja funktionsblandningen i en stad är det viktigt att värna om de lokala små verksamheterna och hålla emot externhandeln för att uppnå stadsmässighet och funktionsblandning. Det här kanske är särskilt viktigt för mindre städer där stadskärnorna lätt blir utkonkurrerade av stora externhandel-varuhus utanför stadskärnorna. Ett exempel på en mindre stad som lyckats behålla en stark stadskärna är Kristianstad, i nordöstra Skåne, som höll emot externhandel längre än sin grannkommun Hässleholm vilket har gjort att Kristianstad idag anses vara nordöstra Skånes primära stadskärna (Kristianstad 2004). Ett mångfasetterat näringsliv är också något som ökar attraktiviteten genom att bidra till ekonomiskt stabilitet och trygghet. Detta då människor har olika arbetstider och befolkar de offentliga rummen under olika tider på dygnet (Linde 2015).

(7) Vilka verktyg finns för att åstadkomma social blandning?

När man planerar för social blandning behöver man dock tänka utifrån andra aspekter. Målet är att underlätta och göra platser tillgängliga för olika sociala grupper som människor med olika ursprung, som tillhör olika generationer eller hushåll i olika storlekar. De primära verktygen man som planerare har för att främja social blandning är främst finansiella, såsom att anpassa upplåtelseformer och priser (Linde 2015). För att det ska fungera är det viktigt att det finns ett intresse från staden och skattebetalarna att utjämna de starka marknadskrafterna. Om det intresset inte finns hamnar de socialt utsatta grupperna i de minst populära områdena med lägst hyror, vilket på sikt leder till ett samhälle med bostadssegregation och klassklyftor (ibid.). Håkan Forsell, urbanhistoriker och författare till boken "Bebodda platser" skriver i tidskriften Arkitektur att man i Europas storstäder har börjat med något som kallas "Social Housing", vilket är ett nytt sätt att tillgodose samhällets mindre inkomststarka gruppers behov av bostäder. "Social Housing" innebär att man öronmärker en viss procentuell andel av bostäder, främst nybyggda, till människor som har en inkomst under en viss nivå. Han menar att man på det sättet kan styra vilka som flyttar in i nybyggda bostäder

och hindra områden från att bli allt för homogena (Forsell 2014). Anledningen till att "Social Housing" inte finns i Sverige, menar, Forsell, är för att man i Sverige länge har ansett det vara förnedrande att vika bostäder åt mindre inkomststarka. "Det har ansetts stigmatiserande att uppföra 'kategoriboende'." (ibid.). Ett av våra grundläggande signum i Sverige är att alla bostäder ska vara tillgängliga för alla, oavsett inkomst. Vi har tidigare kunnat skapa social blandning genom att planera för olika typer av upplåtelseformer men det menar Forsell inte har någon inverkan längre, då kraven för att få ett hyreskontrakt är höga och kontrakten är få. Istället tycker han att det är dags att vi hakar på modellen som resten av Europas storstäder använder. "Social Housing" är ett effektivt sätt att genom offentliga insatser skapa boende för en stor del av befolkningen vars bostadssituation annars hade varit svår (ibid.).

SLUTSATS OCH REFLEKTIONER

(8) Hur skiljer sig resultaten mellan politiskt och kommersiellt drivna projekt?

Från början föreställde jag mig att skillnaden mellan de två stadsdelarna, Nacka Strand och Telefonplan, skulle vara större. Jag hade fördomen att kommunen skulle ha tagit ett större socialt ansvar genom att arbeta med social integration och blandning medan den kommersiellt drivna verksamheten däremot skulle vara mer driven av rena vinstintressen. I efterhand uppfattar jag dock att resultaten blivit relativt lika. Detta kanske har att göra med att även kommuner har ett visst vinstintresse som grundar sig i ett ansvar gentemot skattebetalarna vilket tar sig liknande uttryck som den kommersiella verksamhetens ansvar gentemot sina aktieägare. Styring uttrycker det såhär:

"Jag tror det är värdefullt att ha ett kritiskt perspektiv på hur man använder begreppet blandstad, särskilt om man syftar på en social blandning. Min erfarenhet är att det ofta är ett glapp mellan vad man säger och vad man gör. I praktiken tenderar planering och byggande att bli ganska marknadsstyrt och då blir det ofta ett ensidigt fokus på bostadsrätter för köpstarka grupper."

(Styring 2015)

Jag kan känna en besvikelse över kommunens attityd till problematiken med gentrifiering, särskilt när jag läste Stockholms översiktsplan om vilka verktyg som man planerar att använda för Telefonplans framtida utveckling. Istället för att aktivt planera för en social blandning och hitta sätt att få dagens användare att kunna bo kvar riktas allt fokus på "de positivt klingande synonymerna" (Svensson 2015). Alltså hur fint det kommer att bli när förändringsprocessen har haft sin gång och de nya kreativa verksamheterna och invånarna tagit plats.

(9) Är gentrifiering en "naturlag"?

Det är viktigt att aldrig se förändringsprocesser som oundvikliga "naturlagar", utan påminna sig om att de är resultat av aktiva beslut som i sin tur är resultat av ekonomiska, politiska och kulturella strömningar (Thörn 2014, s.13). Poängen med att vara medveten om att stadsbyggnadsretoriken är en produkt av dagens strömningar är att det då är lättare att ta ställning till de bakomliggande drivkrafterna. I Svenska Dagbladets "Brännpunkt" kan vi läsa om hur efterfrågan på avgränsade och "trygga" områden har ökat (Skoglund 2010). Göran Cars, professor i samhällsbyggnad på Kungliga Tekniska Högskolan, uttalade sig i frågan i Aftonbladet och menar att "Gated Communities" kommer att uppstå som ett brev på posten om inte samhället kan erbjuda den trygghet som människor har behov av (Cars 2015). Marknadens reaktion är då att erbjuda ett substitut för den tryggheten i form av privatiserade stadsrum, vilket på lång sikt leder till att staden succesivt utarmas på de värden som gör den attraktiv (ibid.). Jag ser det här som ett tydligt exempel på hur en politisk strömning kan påverka utformningen och utvecklingen av våra städer.

(10) Varför är det viktigt att fattiga och rika bor ihop?

Vi utgår ofta från att det är eftersträvänsvärt att minska bostadssegregationen så mycket som möjligt och utopin är att individer från alla samhällsklasser ska ha möjlighet att bo var de vill.

Linde menar att ett vanligt sätt att resonera är att det är OK med samhällsklyftor så länge de inte bli för stora (Linde 2015). Att vi har den uppfattningen tror han beror på att vi i Sverige har ett arv av solidaritet, en djupt förankrad folkhemstanke och ett gemensamt socialt trygghetssystem som vi värnar om. Idag är vi dock på väg åt det motsatta hållet. Pengar styr bostadsmarknaden nu i högre grad än vad den någonsin har gjort, hyreshus omvandlas till bostadsrättsföreningar. Bostadspriserna skjuter i höjden vilket leder till att mindre bemedlade inte har samma möjlighet att bosätta sig i städerna och löneskillnaderna mellan en VD och hens anställda ökar (Linde 2015). Frågan är om våra gamla verktyg för social blandning, med blandade upplåtelseformer, fortfarande går att använda eller om vårt nyliberalistiska samhälle kräver nya lösningar. Anledningen att det är viktigt att arbeta för social blandning tror jag är att vi anser att det är en effektiv metod att skapa en attraktiv och stimulerande miljö och ett sätt att förebygga motsättningar mellan olika grupper i samhället (Bellander 2005, s.25).

"En av de stora fördelarna med livet i innerstaden sägs vara att man där möter en social och kulturell mångfald [...] För vuxna är stadens mångfald en ständig källa till stimulans och förnyelse och en påminnelse om att den egna kulturen och livsstilen bara är en av många."

(Allen 1984, s. 31-32)

Dessa ord tycker jag ger en bra beskrivning av hur man hoppas att blandstaden ska vara och upplevas. För att minska bostadssegregationen tänker jag att vi bör påminna oss själva om vad det är för kvalitéer vi vill åstadkomma eftersom vi tidigare har konstaterat att det behövs ett intresse från samhället för att utjämna dagens starka marknadskrafter. Sociologen Loretta Lees menar att man länge förknippat gentrifiering med olikheter, social blandning och kulturell mångfald men är det verkligen så enkelt (Lees 2008)? Kan det vara så att bilden av den perfekta balansen mellan sociala grupper och inkomstgrupper snarare reproducerar en enkel uppfattning av samhällets klassmönster och att "om vi bara har en lagom sammansättning kommer det att bli bättre för alla". Är det inte naivt att tro att det finns en idealisk social balans för optimal välfärd? Hur ska den sociala blandningen gå till i praktiken? Man kan undra om inflyttningen av medelinkomsttagare till låginkomstområden, som länge har varit en trend i världens storstäder, är av godo.

(11) Vilka negativa konsekvenser kan blandstaden få?

I tidskriften Arkitektur kan vi läsa att Sociologen Kirsteen Paton, efter att ha intervjuat invånare i en arbetarstadsdel i Glasgow, kommit fram till att människor ofta har lättare att identifiera sig med ett område än en specifik samhällsklass. Detta gör att det även kan finnas fördelar med att olika områden representerar olika socioekonomiska grupper (Svensson 2015). Loretta Lees menar också att de mindre bemedlade människorna i en stadsdel

"har mer att förlora på att mista fördelarna med att bo i ett fattigt grannskap än de har att vinna på att bo i ett mer välbeställt."

(Svensson 2015)

Detta ser jag som argument för att fördelarna med social blandning i en stad är mer komplexa än vad de ibland framställs som i planeringssammanhang. Svensson menar att

"'Stadens bästa' i dagens diskussion är synonymt med 'de rikas bästa'"

(Svensson 2015)

(12) Vilka positiva konsekvenser kan blandstaden få?

Det kan vara lättare att se rena fördelar med en funktionsblandad stad. I tidningen Svenska Dagbladet skriver Stiftelsen Tryggare Sverige, en partipolitisk och religiöst obunden förening, att det viktigaste vi kan göra för att minska brottsligheten och öka tryggheten i våra städer är att medvetet planera den rumsliga utformningen så att människors närvaro i staden skapar en naturlig trygghet. Detta genom att blanda bostäder, arbetsplatser, verksamhetslokaler och mötesplatser (Skoglund 2010).

Eric Clark, professor på Lunds Universitet, vill i sin text "Gentrifieringens ordning och enkelhet" i första hand tydliggöra och definiera vad gentrifieringsbegreppet innefattar. Han menar att det är problematiskt att dagens definition är så tånjbar och vag och att det gör det svårt att använda begreppet på ett tydligt och effektivt sätt (Clark 2005.). Enligt många innefattar gentrifiering endast processer som äger rum i innerstäder, bostadsområden eller där gamla fastigheter rustas upp. Men om man är beredd att bredda innebörden av begreppet kan man se att samma typ av process även har ägt rum i skandinaviska fiskestäder och vid nybyggnation och sanering av gamla områden. *"När bestämningarna inte utgår från nödvändiga samband minskar precisionen."*(Clark 2005). Han menar att otydligheterna kring vad begreppet gentrifiering innefattar gör att det blir svårt att använda begreppet på ett meningsfullt sätt vilket i sin tur gör det svårt att hitta lösningar på problemen. Generellt tror jag att det finns en tendens att se på och tala om begrepp som mer komplicerade än de är och därför är det stimulerande att Clark argumenterar för "ordning och enkelhet". Han inleder med att beskriva sin egen definition av gentrifiering. Den uppstår när maktrelationerna är polariserade och "där platsers användare har få rättigheter och rummets ägare har många". Detta sker alltså inte där platsers användare har juridiskt erkända rättigheter. Jag tror att det ligger mycket i det han säger och att det finns ett problem i att mer bemedlade ofta har större möjlighet att skaffa sig "juridiskt erkända rättigheter"(Clark 2005).

Metoddiskussion

En av mina viktigaste källor i det här arbetet är boken "Gentrifiering" som är en sammansättning av texter skrivna av många olika forskare inom området. Boken har hjälpt mig att få en inblick i hur forskarvärldens olika åsikter i ämnet ser ut. Dock inser jag att det kan vara problematiskt att förlita sig på en bok där texterna är utvalda av en och samma person då urvalet med största säkerhet är påverkat av redaktörens åsikter. Jag tror också att det är viktigt att ha i åtanke att upplevelser och bilder av politiskt laddade samhällsfenomen som till exempel gentrifiering är formade av miljön och människorna man omger sig med. Att jag har introducerats i dessa begrepp på Alnarp, i en relativt homogen miljö, har säkerligen påverkat min bild av gentrifieringsproblemet. Under utbildningen har det till exempel förekommit en del kritik mot kommersiellt drivna projekt vilket kanske kan vara en av anledningarna att jag har en bild av att kommuner tar ett större socialt ansvar gentemot befolkningen och sina väljare genom att sträva efter en social blandning. Privata aktörer har istället ett ansvar gentemot sina aktieägare vilket i praktiken blir ett ansvar att generera vinst. Jag hade föreställt mig att kvalitén och resultatet skulle bli mer annorlunda än vad jag uppfattat att de har blivit i mina två exempel. Problemet med att ha en förutfattad mening är att man kan riskera att lägga mer vikt vid de fakta som bekräftar det man förväntat sig och "ser det man vill se". Slutsatsen av det här blir att förstå vikten av att ha ett öppet sinne för att helt enkelt bli klokare.

Vad gäller min avgränsning hade jag i efterhand kunnat tänka mig att antingen fokusera på social blandning eller funktionsblandning för att komma djupare i mitt resonemang. Under arbetets gång har jag nämligen märkt att det är stor skillnad mellan hur man planerar för funktionsblandning och social blandning och vilka resultat man förväntar sig att få. Det jag finner intressant med blandstadsbegreppet är dock att det innefattar båda typerna och att det finns en förhoppning om att funktionsblandning kan generera social blandning. Jag upplever att funktionsblandningen är planerarens primära verktyg och därefter, med ytterligare hjälp av politiska verktyg, kan man arbeta för en social blandning.

Under intervjuerna valde jag att ställa så öppna frågor som möjligt då min intention var att ta del av erfarna yrkespersoners spontana tankar och åsikter om dessa frågor. Ett annat medvetet val jag gjorde var att fokusera på redan existerande platser. Jag föreställde mig att det skulle vara lättare att faktiskt urskilja fördelar och nackdelar med blandstaden i verkligheten. Jag genomförde intervjuerna relativt tidigt i processen och fördelen med det var att jag var öppen för annorlunda och bredare svar än om jag gjort intervjuerna senare och skaffat mig en tydligare uppfattning om vilka svar jag trodde att jag skulle få. Intervjuerna har också påverkat mitt arbete i den bemärkelsen att jag har fokuserat på ämnen som jag kanske inte annars hade kommit på att undersöka. I efterhand känner jag mig glad att jag valde att skriva om ett så aktuellt begrepp i dagens stadsbyggnadsdebatt som "Blandstaden" är. Det har gjort att det varit lätt att hitta källor som har varit relevanta för min uppsats och mina frågeställningar. Jag har kunnat komma längre i mitt resonemang än om jag valt ett mindre aktuellt ämne och haft färre källor.

AVSLUTNING

Syftet med den här studien var att besvara frågan om hur vi i framtiden kan forma optimalt trivsamma och välfungerande miljöer för alla på långsiktigt, hållbart och ekonomiskt fördelaktiga sätt. Min utgångspunkt blev blandstaden som planeringsideal och jag sökte efter svar på nedanstående frågor:

- (1) Vad innebär begreppet blandstad?
- (2) Vad innebär begreppet gentrifiering?
- (3) Vilket uppsåt har man haft med de två undersökta stadsdelarna?
- (4) Vad har det gett för resultat?
- (5) Vad är det som gjort blandstaden till den nya stadsbyggnadsvisionen?
- (6) Vilka verktyg finns för att åstadkomma funktionsblandning?
- (7) Vilka verktyg finns för att åstadkomma social blandning?
- (8) Hur skiljer sig resultaten mellan politiskt och kommersiellt drivna projekt?
- (9) Är gentrifiering en "naturlag"?
- (10) Varför är det viktigt att fattiga och rika bor ihop?
- (11) Vilka negativa konsekvenser kan blandstaden få?
- (12) Vilka positiva konsekvenser kan blandstaden få?

Mina slutsatser är att blandstaden är en reaktion mot de zonerade städer som det tidigare planeringsidealet har gett upphov till och som vi idag ser stora nackdelar med. Blandstaden är ett sätt att läka stadsväven och åter göra det möjligt att på ett fördelaktigt sätt kunna transportera sig med cykel eller gång. Namnet på Stockholms aktuella översiktsplan "Promenadstaden 2030" vittnar om detta och hur viktig den mänskliga skalan kommer att vara för attraktiviteten i våra framtida städer. Ett svar på frågan varför det är viktigt med social blandning är att det är en effektiv metod att skapa en attraktiv och stimulerande miljö (Bellander 2005, s.25) och ett sätt att förebygga motsättningar mellan olika grupper i samhället.

Efter arbetet med Nacka Strand och Telefonplan i form av litteraturstudier och intervjuer, är min uppfattning att skillnaden mellan förändringsprojekt drivna av kommunen och kommersiella överväganden inte är så stora som jag förväntat mig. Även

kommunen är i praktiken driven av vinstintressen och verkar uppmuntra gentrifieringsprocessen som stadsdelen Telefonplan genomgår. För att ge denna fråga full rättvisa uppfattar jag dock att det krävs mer efterforskningar och erfarenhet av den svenska planeringspolitiken.

Att göra nedgångna områden mer attraktiva kanske i slutänden inte nödvändigtvis gynnar de boende. Fördelarna med en social blandning är mer komplexa än jag från början trott. Människor kan ha lättare att identifiera sig med en stadsdel än en samhällsklass vilket betyder att det kan finnas något positivt med att olika områden representerar olika samhällsklasser. (Svensson 2015) Jag har fått en mer nyanserad bild av hur arbetet med social blandning kan anpassas efter vem man arbetar för.

Ett förslag på fortsatt kunskapsutveckling inom detta område kan vara att undersöka verktyget "Social Housing" mer. Det används för att skapa social mångfald i nybyggda områden och gör det lättare för människor som annars är bland de mest utsatta på bostadsmarknaden att få en bostad.

Min slutsats är att planeringsverktyget blandstaden fungerar bra i den bemärkelsen att man kan främja funktionsblandning medan det inte alls är säkert att det är det mest effektiva sättet att åstadkomma en social blandning.

Jag hoppas att den här uppsatsen ska inspirera till fortsatt kunskapsutveckling och fortsatta studier om användningen av blandstaden som planeringsverktyg. Jag tycker att mina frågeställningar har besvarats men har också förstått, under arbetets gång, att ämnet gränsar till mer filosofiska frågor om hur vi föreställer oss att ett utopiskt samhälle ser ut. Min förhoppning är att den här studien belyser några fördelar och nackdelar med blandstaden samt är ett inlägg i den redan aktuella debatten om vem staden byggs för och hur resultatet i verkligheten blir.

KÄLLFÖRTECKNING

LITTERATURKÄLLOR

Bellander, G. (2005). *Blandstaden: ett planeringskoncept för en hållbar bebyggelseutveckling?*. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2005/blandstaden/> [2015-05-12]

Clark, E. (2005). Gentrifieringens ordning och enkelhet. I: Thörn, C. & Holgersson, H. (red), *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur, ss. 37-47.

Fleischer, R. (2008). Gentrifieringscykeln. Copyriot [Blogg]. 19 oktober. Tillgänglig: <http://copyriot.se/2008/10/19/gentrifieringscykeln/> [2015-05-21]

Forsell, H. (2014). Rätten till bostad. *Arkitektur*, (nr. 8). [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.arkitektur.se/ratten-till-bostad> [2015-05-13]

Kristianstads kommun (2004). *Ett starkt Kristianstad*. Kristianstad. (Program för Kristianstads utveckling 2005-2025). Tillgängligt: http://www.kristianstad.se/upload/Bo_bygga/dokument/ÖP/Krstd/SAK_040819_Sid3.pdf [2015-05-21]

Lees, L. (2008). Gentrifiering och social blandning: En kritisk analys. I: Thörn, C. & Holgersson, H. (red), *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur, ss. 84-102.

Nationalencyklopedin. (2015). Gentrifiering. [Elektroniskt] I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sök/?t=uppslagsverk&q=gentrifiering> [2015-05-14]

Skoglund, J. (2010). Gated communities - en oroande utveckling. *Svenska Dagbladet*, 2 november. Tillgänglig: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/gated-communities-en-oroande-utveckling_5602995.svd [2015-05-21]

Stadsbyggnadskontoret Stockholm (2010). *Promenadstaden 2030*. Stockholm: 08-tryck. (Stockholms översiktsplan). Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/oversiktsplan> [2015-05-21]

Stadsbyggnadskontoret Malmö (2015). *Bo01*. Malmö. Tillgänglig: <http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Malmos-stadsmiljo/Arkitektur-i-Malmo/Alla-byggnader/Bo01.html> [2015-05-13]

Stadsbyggnadskontoret Hässleholm (2015). *Hässleholm 2030*. Hässleholm: AM-tryck. (Samrådshandling, BN 2015-03-10). Tillgänglig: <http://www.hassleholm.se/bygga-bo->

och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner/oversiktsplan/hassleholm-2030.html [2015-05-21]

Svensson, J. (2015). De rikas bästa. *Arkitektur*, (nr. 1), s.110.

Thörn, C. (2014). Gentrifiering – kultur, politik och ekonomi. I: Holgersson, H. (red), *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur, ss. 29.

Thörn, C. (2014). Gentrifiering – kultur, politik och ekonomi. I: Holgersson, H. (red), *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur, ss. 13.

Urban Utveckling. (2015). ABC-stad. [Elektronisk] I: *Urban Utveckling*. Tillgänglig: <http://www.urbanutveckling.se/ordlista/abc> [2015-05-21]

Vasakronan AB (2015). *Telefonplan. När du söker en kreativ plats för ditt företag*. Tillgänglig: <http://telefonplan.vasakronan.se> [2015-05-13]

Westin, J. (2015). Här kan du bo bakom murar och spärrar. *Aftonbladet*, 13 april. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20618163.ab> [2015-05-13]

ICKE PUBLICERAT MATERIAL

Linde, S. Stockholm, 2015-04-15

Styring, M. Stockholm, 2015-04-16

BILDFÖRTECKNING

Johnson, G. (2010). Attraktiva och oattraktiva gångstråk på Södermalm. *Fredman på Kvarnberget* [Blogg]. 15 oktober. <http://fredmanpakvarnberget.blogspot.se/2010/10/attraktiva-och-oattraktiva-gangstrak-pa.html> [2015-05-13]

Linde, F. (2015)